

ÁLLÁSFOGLALÁSA

Magyarország Alaptörvénye tizenötödik módosításának a gyermekek jogait és védelmét érintő rendelkezéseiről

A Gyermekjogi Civil Koalíció a gyermekek alapvető jogainak érvényesülése, a gyermek legfőbb érdekeinek biztosítása, az alapjogi jogvédelem rendszere szempontjából súlyosan aggályosnak tartja az Országgyűlésnek benyújtott, tizenötödik Alaptörvény-módosítás “gyermekvédelmi” rendelkezését, ezért azt kérjük az országgyűlési képviselőktől, hogy e formában ne támogassák. Meggyőződésünk szerint a módosítás nem szolgálja a gyermekjogok védelmét és érvényesítését, ezzel szemben felforgatja az alapjogvédelem rendszerét, a jogbiztonság súlyos sérelmét okozva ad lehetőséget a gyermekek, a szülők és más személyek alapjogainak parttalan korlátozására.

Álláspontunk szerint a gyermekjogi rendszerben fontos helye, szerepe és funkciója van a védelem és gondoskodás igényének, de nem abszolút értelemben, minden más jogot automatikusan megelőző módon. A gyermek is ember, akit minden olyan alkotmányos alapjog is megillet, mint bárki mást. Aggályosnak tartjuk, hogy a gyermekre, illetve a gyermekvédelemre való hivatkozás lenne az alapja más emberek, felnőttek és gyermekek jogainak gyakorlatilag korlátlan csorbításának, ami jogbizonytalanságot okozhat, kiszámíthatatlanná teheti a gyermekek védelmét.

Az Alaptörvény jelenlegi módosítása szembemegy a Gyermekjogi Egyezmény szellemiségével, az abban foglalt gyermekjogok felfogásával és értelmezésével.

Rá kell mutatnunk arra, hogy a magyar államnak jelenleg is megvan minden alkotmányos felhatalmazása és lehetősége arra, hogy a gyermekek védelmét biztosítsa, annak hatékonyságát és színvonalát erősítse, ehhez a Gyermekjogi Civil Koalíció (a továbbiakban: Koalíció) korábban¹ és ismételten megfogalmazott² számos sarokpontot, javaslatot. Álláspontunk szerint a jelenleg hatályos

¹ <https://gyermekjogicivilkoalicio.hu/aktualis/mit-kivan-a-magyar-gyermekvedelem-javaslatcsomag/>

² https://gyermekjogicivilkoalicio.hu/mit_kivan_a_magyar_gyermekek_vedelme_2025/

törvények és más jogszabályok állami, önkormányzati, egyházi szervek és más szereplők általi maradéktalan végrehajtása is nagyban hozzájárulhat a gyermekvédelem, a gyermekjogi szemlélet erősítéséhez akkor, ha az állam képes garantálni a végrehajtás elvárható feltételeit.

INDOKAINK:

[1] A Koalíció az Alaptörvény kilencedik módosításával kapcsolatos állásfoglalásában világossá tette azon álláspontját, amely szerint a Magyarország által 1991-ben kihirdetett Gyermekjogi Egyezmény a gyermekjogok védelmének átfogó, holisztikus szemléletét tükrözi és kívánja meg a végrehajtása során. A gyermekek **Gyermekjogi Egyezményben lefektetett jogai egymással összefüggenek**, érvényesülésüket csak egymással összhangban lehet megvalósítani, ennek alapja pedig a **gyermek legfőbb érdekeinek biztosítása és a gyermekközpontú, gyermekjogi szemlélet**. A részes államoknak, így Magyarországnak is meg kell hoznia minden olyan törvényhozási, közigazgatási vagy egyéb intézkedést, amelyek az Egyezményben elismert jogok érvényesüléséhez szükségesek. Álláspontunk szerint az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdésének hatályos szövege a gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogát rögzíti, de nem „általában” a gyermek által gyakorolt jogokról, a gyermek alapjogi jogalanyiségéről, joggyakorlási képességéről rendelkezik, hanem a gyermeknek nyújtott gondoskodásról és védelemről. **A Gyermekjogi Egyezménnyel összhangban a töretlen alkotmánybíróági értelmezési gyakorlat teszi egyértelművé azt, hogy a gyermek ember, akit minden olyan alkotmányos alapjog megillet, mint mindenki mást, de életkoránál, helyzeténél fogva fokozott védelem illeti meg.**

[2] A tizenötödik módosítás az Alaptörvény már említett XVI. cikk (1) bekezdésén akként változtatna, hogy nemcsak azt mondaná ki, hogy minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz, hanem ezt kiegészítené azzal, hogy *“Ez a jog – az élethez való jog kivételével – minden más alapvető jogot megelőz”*. A módosítás e rendelkezéshez fűzött **rövid indokolása** annyit rögzít, hogy *“a gyermekek testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelmének, valamint a gyermekek születési nemének megfelelő önazonosságához való jogának védelme olyan alapvető jog, mely más, az Alaptörvényben biztosított alapvető joghoz képest – az élethez való jogot ide nem értve – is kiemelt jelentőségű és mint ilyen, ezzel arányos védelmet élvez”*. Lényegét tekintve **megismétli magát a módosítást más szavakkal, de nem magyarázza meg pontosan a módosítás célját, tartalmát**, emellett ellentmondásos is, hogy pontosan mely jogra vonatkozik, és használja-e az arányossági megközelítést is.

[3] Az Alaptörvény ezen módosítását országgyűlési képviselők nyújtották be, azt **nem előzte meg semmilyen érdemi egyeztetés, társadalmi, szakmai vita, hatástanulmány készítése**. Előzetes politikai nyilatkozatokból lehetett csak következtetni a módosítás lehetséges irányára, tartalmára. A

szakmai, civil szféra képviselőinek nem volt módja előzetes véleményezésre, így arra sem, hogy felhívják a figyelmet e nagy horderejű módosítás esetlegesen akár nem kívánt következményeire, belső ellentmondásaira, a nemzetközi jogi kötelezettségekkel való összhang hiányára. **A Koalíció abban bízik, hogy a parlamenti vita keretében mindezen szempontok alapos megfontolása után megalapozott döntés születik, ehhez kívánunk állásfoglalásunkkal hozzájárulni.**

[4] Az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdése az állam objektív intézményvédelmi kötelezettségét határozza meg a gyermek védelmére és a róla való gondoskodás tekintetében (a továbbiakban: objektív gyermekvédelmi kötelezettség),³ nem pedig egy a gyermek által gyakorolható alapvető jogról szól. Az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdéséhez fűzött eredeti indokolás egyenesen úgy fogalmaz, hogy a gyermeket főszabályként minden olyan alapvető jog megillet, mint bármely más embert, de ahhoz, hogy a jogok teljességével képes legyen élni, biztosítani kell számára az életkorának megfelelő minden feltételt a felnőtté váláshoz. A gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemre és gondoskodásra való jog körében e védelemre, gondoskodásra **a gyermek mindenkivel szemben igényt tarthat.** A gyermek szülei, családja, az állam és a társadalom valamennyi tagja is köteles a gyermek jogait tiszteletben tartani, a társadalom fennmaradásának zálogaként biztosítani számára a megfelelő fejlődéséhez szükséges feltételeket.⁴ **A gyermekek védelme összességében nem pusztán egy tetszőlegesen teljesíthető államcél, hanem alkotmányos kötelezettség,** vagyis egy kiemelt feladatról és felelősségről van szó.⁵ Az alkotmánybírószági gyakorlat továbbá töretlen abban a tekintetben is, hogy ez az objektív gyermekvédelmi kötelezettség megalapozhatja mások, így a gyermek, a szülő, vagy éppen más személyek alapvető jogainak korlátozását.⁶ **Ennek a korlátozásnak az alkotmányos mércéje ugyanakkor határozottan és világosan az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése által megkövetelt általános alapjogi teszt, a szükségességi és arányossági teszt alkalmazása** (lásd [8] pont).

[5] Mindezekre figyelemmel a tizenötödik alaptörvény-módosítás által beiktatott előírás voltaképp **annak a lehetőségét teremtheti meg,** hogy az állam a gyermekvédelmi kötelezettségére hivatkozással (amelynek pontos tartalmát, kereteit az állam maga határozza meg) - az élethez való jog kivételével - **bárki és bármely alapvető jogát korlátozza jóformán abszolút jelleggel.** A módosítás értelmében **nem zárható ki egy olyan értelmezés sem, hogy minden más alapvető jognak, szabadságjognak,** így a véleménynyilvánítás szabadságának, a gyülekezési szabadságnak vagy az emberi méltósághoz való jognak is **engednie kellene az állami gyermekvédelmi kötelezettséggel szemben.** Miközben

³ Lásd 982/B/1998. AB határozat, ABH 2006, 1153, 1154–1155. 3142/2013. (VII. 16.) AB határozat, Indokolás [27]. Az alkotmánybírószági gyakorlat az állam mellett kötelezettként említi a szülőket és a társadalmat is, de mindez a módosítás kontextusában, azaz a korlátozás szempontjából nem bír jelentőséggel.

⁴ Lásd <https://www.parlament.hu/irom39/02627/02627.pdf>

⁵ 9/2019. (III. 22.) AB határozat, Indokolás [77]-[78].

⁶ 21/1996. (V.17.) AB határozat.

tehát a gyermekvédelem hatóköre és tartalma bizonytalan (például az, hogy pontosan mitől, milyen kockázatoktól, veszélyektől kellene a gyermekeket az államnak megvédeni), az Alaptörvény rendkívül széleskörű felhatalmazást adna a korlátozásra, ideértve a gyermek valamely jogának vagy a szülő neveléshez való jogának súlyos korlátozását is.

[6] A gyermekeket, gyermeki jogokat közvetlenül érintő ügyekben **alapvető fontosságú kérdés a gyermek, a szülők jogainak és érdekeinek pontos megállapítása, a gyermek legfőbb érdekeinek megfelelő eljárás biztosítása, az állami beavatkozás kereteinek meghatározása, igazolása.** Az európai és magyar alapjogi gyakorlat - az Alkotmánybíróság és az Emberi Jogok Európai Bírósága - ezért külön felhívja a figyelmet az **egyensúlykeresés, a méltányos egyensúly kialakításának szerepére és fontosságára.**⁷ Az alapjogi rendszerben a gyermek védelmének, illetve az azon alapuló **állami beavatkozásnak adott automatikus elsőbbség ezt a megközelítést durván felboríthatja. A módosítás kifejezetten lehetőséget teremthet arra, hogy a szülő neveléshez való jogát, erre alapított nevelési döntéseit az állam a “gyermekvédelem jegyében” felülírja,** illetve a gyermek más alapjogainak gyakorlását akadályozza.⁸ **Végső soron pedig alkalmas arra, hogy magát a gyermekvédelmet kifordítva egy univerzális politikai eszközzé fokozza azt le.**

[7] **Az Alaptörvény tizenötödik módosítása álláspontunk szerint nem egyeztethető össze a Gyermekjogi Egyezményben foglalt garanciális szabályokkal sem.** A Gyermekjogi Egyezmény alapvető célja és törekvése a nyíltan gyermekközpontú, gyermekjogi megközelítés kiemelése mellett, hogy egyensúlyba hozza a gyermek egyes jogainak gyakorlását, a szülő jogait és kötelezettségeit, illetve az állam felelősségét a gyermekek védelme és a róluk való gondoskodás terén. **A Gyermekjogi Egyezmény számos rendelkezése tartalmaz konkrét védelmi típusú garanciát,** így például a **19. cikke kifejezetten rögzíti** a részes államok azon intézkedési kötelezettségét, amely az erőszak, a támadás, a fizikai, lelki durvaság, az elhagyás, elhanyagolás, a rossz bánásmód vagy a kizsákmányolás – ideértve a nemi erőszakot is – bármilyen formájától való védelemre vonatkozik. Továbbá a Gyermekjogi Egyezmény **27. cikke szerint** a részes államoknak el kell ismernie minden gyermeknek a jogát olyan életszínvonalhoz, amely lehetővé teszi kellő testi, szellemi, lelki, erkölcsi és társadalmi fejlődését. Minden ilyen rendelkezésre igaz ugyanakkor, hogy pontos, jól körülhatárolható tartalommal rendelkező, világos keretekkel és funkcióval bíró védelmi kötelezettségeket határoz meg, amelyek ugyancsak nem abszolutizálhatóak. **A széleskörű korlátozás lehetőségének megteremtése nem emeli meg a gyermekvédelem szintjét, hanem azt kiszámíthatatlanná teszi.**

⁷ Lásd Valdís Fjölnisdóttir and Others v. Iceland, 71552/17, Judgment 18.5.2021. Paradiso and Campanelli v. Italy, 25358/12 Judgment 24.1.2017.

⁸ Lásd: <https://www.parlament.hu/irom42/11201/11201.pdf>

[8] Fel kell hívnunk a figyelmet, hogy az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdés hatályos szövege a korábbi alkotmánybírósági gyakorlattal, valamint az **egységes európai alapjogvédelmi standardokkal összhangban** rögzíti, hogy *“alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható”*. **Az Alkotmánybíróság a szükségességi-arányossági teszt alkalmazásával dönt arról, hogy adott alapjogi konfliktust tekintve igazolható-e alkotmányosan a korlátozás**, például a tankötelezettség korlátozhatja-e és hogyan a szülő neveléshez való jogát. **Az alapvető jogok között az alkotmányok nem állapítanak kifejezett hierarchiát, mivel mindez felülírhatná az alapjogi teszt alkalmazását**, eleve privilegizált helyzetbe hozhatna egyes alapvető jogokat mások kárára. A magyar alapjogi gyakorlat még a kiemelt fontossággal bíró **emberi méltósághoz való jog, illetve a véleménynyilvánítás szabadsága esetében sem tesz ilyen kivételt, nem állít közvetlen hierarchiát**.

[9] **Mindezek alapján felmerül annak a lehetősége, hogy a módosítás következtében egy gyermek védelmével kapcsolatos alapjogi jogvita esetében összeütközésbe kerülhet egymással az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése (minden esetben tesztet kell alkalmazni) és az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdése (eredendő elsőbbség van)**. Utalni kell arra is, hogy a korábban bemutatott sajátosságok miatt még akkor is **súlyos aggályok és bizonytalanság merülne fel a “megelőzés” értelmezése körben**, ha az alapjogi teszt alkalmazását a módosítás nem zárná ki automatikusan.

[10] **Az Alaptörvény rendelkezéseinek kötelező jellegű értelmezése, a kollíziók lehetséges feloldása az Alkotmánybíróság feladata. A Koalíció álláspontja szerint ugyanakkor a módosítás hatásai jogbizonytalanságot eredményeznek az alapjogi rendszerben**. Felmerülhet a kérdés, hogy például az állam a gyermek védelmére hivatkozással beavatkozhat-e a szülők vallásgyakorlásába, vagy akár az az abszurdnak látszó kérdés, hogy ki lehet-e tenni valakit kínzásnak, kegyetlen, embertelen bánásmódnak a gyermek védelmében. Mindez pedig oda vezethet, hogy **nem lesz egyértelmű sem a gyermekjogi joggyakorlási ügyek elbírálása**, sem az, hogy egy adott kiemelt alapjog tekintetében milyen módon, mértékben lehet beavatkozni a gyermek védelmének kontúrok nélküli hivatkozásával. **A parttalan korlátozási lehetőség az olyan állami beavatkozással szembeni bizalmatlanságot is növeli**, ahol eddig és ezután is igazolható volt az állam fellépése (például a kötelező védőoltások beadása). **Összességében az Alaptörvény tizenötödik módosítása a gyermekek és szülők jogainak védelmi szintjének kiszámíthatatlanságát idézi elő**.

[11] Az eddigi nemzetközi tapasztalatok alapján a Koalíció azt látja, hogy **önmagában egy alkotmányos deklarációval nem növekszik a gyermekjogi jogvédelem szintje, színvonala**. A Koalíció ugyanakkor támogathatónak tartja azokat az alkotmány-módosításokat, amelyek a gyermekjogok érvényesülésének legújabb eredményeivel összhangban **a gyermek legfőbb érdekeinek**

védelmét, vagy éppen a gyermekrésztvétel elvét emelik alkotmányos szintre.⁹ A hétköznapi jogi kérdések megválaszolása, jogviták mindennapi eldöntése során általában nem az Alaptörvény előírásait, hanem az adott jogviszonyra, kérdésre vonatkozó jogszabályt (például a gyermekvédelmi törvényt) veszik figyelembe a jogalkalmazók. Látszólag tehát az alkotmány elvont szövege nem befolyásolja a mindennapokat. **A Koalíció álláspontja ezzel szemben az, hogy az alkotmányos gyermekvédelem Magyarországon csak az Alaptörvény normatív keretei között tud megvalósulni, ezért nem mindegy, hogy az Alaptörvény mit és hogyan szabályoz.**

Mindezek alapján felkérjük a Tisztelt Országgyűlést, hogy a fentiek megfontolása mellett a jelen formájában ne fogadja el az Alaptörvény tizenötödik módosításának a gyermeki jogok “védelmével” kapcsolatos rendelkezését.

Budapest, 2025. március 17.

A Gyermekjogi Civil Koalíció szervezetei részéről:

Bagázs Közhasznú Egyesület
Család, gyermek, ifjúság Közhasznú Egyesület
Gyerekesély Közhasznú Egyesület (GYERE)
Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány
Igazgyöngy Alapítvány
Jogismeret Alapítvány
Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítvány
Magyar Női Érdekvégyesítő Szövetség
Magyarországi Terre des hommes Alapítvány "Lausanne"
MPT Gyermekvédők Korczak Közössége
Országos Gyermekvédő Liga
Pressley Ridge Magyarország Alapítvány
Rosa Parks Alapítvány
Szociális Munkások Magyarországi Egyesülete (SzMME)
Szociális Szakmai Szövetség
Társaság a Szabadságjogokért
Validity Alapítvány

⁹ CDL (2014)014-e. Draft Report on the protection of children's rights: international standards and domestic constitutions. Venice Commission. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL\(2014\)014-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL(2014)014-e)

és egyéni szakértői, mint:

Aczél Anna

Adler Katalin

Békés Zoltán

dr. Baracsi Katalin

Cserey Miklós

dr. Galajda Ágnes

dr. Gyulai Edina

dr. Herczeg Rita

dr. Jánoskúti Boglárka

dr. Katonáné dr. Pehr Erika

dr. Kovács Zsuzsanna

dr. Lux Ágnes

dr. Makai Éva

dr. Mátyók Fanni

Németh Barbara

Dr. Toma Andrea

dr. Tóth Zsófia

A nyilatkozattal megfigyelő szervezetként egyetért:

Civil Közoktatási Platform

Emberi Jogi Nevelők Hálózata